

RENOGTERLIV I GRØNLAND

Af renavlsbestyrer *Jens Rosing*

I 1888 kom *Fridtjof Nansen* ned over Østmannadalen, en kæmpedalsænkning, der fra bunden af Ameralikfjordens sydarm, Ameratdla, skærer sig ind mod indlandsisen. Den store norske polarforsker og fem andre ekspeditionsmedlemmer, hvoriblandt samerne *Ole Ravna* og *Samuel Balto*, havde som de første krydset indlandsisen fra øst til vest på ski.

Østmannadalens rige frodighed overvældede, og særlig samerne var begejstrede, thi her – og hvorhen øjet rakte – lå kæmpe-beitestrækninger for ren. Lavdækket var enormt og lå som et hvidgult tæppe, ja, alle næringsvigtige planter for ren lå for deres fødder. Nansen og de to samer blev ophavsmændene til tanken om tamrenavl i Grønland.

Årene gik. 18 år efter Nansens færd, 1906, foretog *Knud Rasmussen* sammen med *Isak Klemmentsen* og ovennævnte *Ole Ravna*, begge fra Karasjok i Finmarken, en ekspedition, der havde til formål at undersøge renbeiter og udpege egnede pladser for en eventuel rendrift i Grønland. De gennemrejste på en sommer strækningen fra Godthåb til Egedesminde; særlig var de stemt for Godthåbsfjord-området.

En dag i begyndelsen af juni stod de tre mænd og skuede ud over Kugssuk-sletten i bunden af Godthåbsfjord-kompleksets nordvest-løb. For deres fødder lå sletten i hele sin vælde, hvidgul som en fuldmoden kornmark af de finske lav. Intet under, at gamle *Ole Ravna* i sin begejstring sagde til *Knud Rasmussen*:

– Her er færdig land for tamren, bedre beite findes ikke på denne jord. Jeg har været i alle lande, både i Lapland, Norge og store Finland, og store Finland – siger man – er det bedste land i verden. Nej, ikke bedre end Grønland, siger den gamle fjeldmand. Og så findes her slet ikke renens værste fjender, ulven og rentyven. Intet kan skamfere flokken her. Det er lykkeligt, det Grønland; bare tamrenen mangler. Om den danske stat ville give mig tilladelse, så skulle det blive mit land. –

Men desværre, denne gang lykkedes det ikke at realisere drømmen.

Siden da er tanken om tamrendrift i Grønland ofte blevet luftet. Blandt dem, der har slået et stort slag for sagen, er *Peter Freuchen*, og det var ham, der atter bragte spørgsmålet til debat i de danske aviser.

Fra 1949 begyndte sagen virkelig at tage form. Jeg var lige kommet hjem fra en tur

i Norge og sad en aften ude på grønlænderhjemmet og fortalte kontorchef *Magnus Jensen*, forstander *Vinterberg* og en flok unge landsmænd om oplevelser på Hardangervidda, hvor der drives tamrenavl, og hvor terrænet er træløst og ganske ligner de grønlandske vidder.

Da landsrådet netop denne sommer igen havde slået til lyd for tamrendrift for at afhjælpe kødmangelen i Grønland, begyndte kontorchef Magnus Jensen og jeg at planlægge sagens videre gang. Det grenløse træ, som planen hidtil havde været, begyndte at skyde, bladene kom og faldt i form af skrivelser, og grønlandsdepartementets i forvejen ret fyldige rendyrsag fra 1888 voksede støt i vejret.

Foråret 1950 drog da min kammerat, *Steen Malmquist*, og jeg til svensk Lapland for at samle oplysninger sammen om rendrift, og ved hjemkomsten aflagde vi rapport.

Umiddelbart før afrejsen til Lapland havde jeg opnået en forbindelse med et tamrenskompagni, »Hol og Ål, Reinkompagni«, hvortil jeg havde sendt en ansøgning og fået et job som renvogter for et halvår. Den 31. maj tiltrådte jeg.

Da min tid som renvogter var udløbet, blev jeg af grønlandsdepartementet udsendt på en studierejse til de norske rendriftssamer, gennem Sør- og Nord-Trøndelag, Nordland og Finmark, hvorfra jeg atter hjemkom til København på forsommeren.

18. juli stod Karasjok-samen *Anders Stueng* og jeg på dækket af »Bjørn Clausen« på vej til Godthåb, hvortil vi ankom den 28. juli. Vi flyttede da ind i fjorden til Itivnera, hvorfra vi sommeren og vinteren igennem foretog beiteundersøgelser helt ind til indlandsisen. Efterhånden snørede cirklen sig sammen, og undersøgelserne koncentreredes om Korkut-landet, en stor halvø, hvor betingelserne for renavl på alle måder var til stede.

I maj 1952 rejste Stueng hjem efter et særdeles rosværdigt arbejde. Den sidste gang vi stod på toppen af et fjeld og skuede ud over det prægtige forårsland, sagde han:

– Aldrig har jeg oplevet så godt kalvningsvejr på Finmarksvidda, ingen slud, kun solen der tør sneen. Her fryser ingen kalve ihjel. Du kan se, nu er der allerede græs langs kysten, idag den 7. maj. Semlerne vil få god mælk til deres kalve. Lad os håbe, at kalvningen i fremtiden vil arte sig slik. Der har ikke været vårflom, og vårflytningen er her ingen sag, da renerne af sig selv – bare med lidt tilsyn – vil trække op til sommerbeite på højfjeldet, som varmen kommer, og græsset rykker højere op til fjelds. Ja, I vil få kraftige kalve, og sikkert vil den grønlandske tamren blive stor, større end på Finmarksvidda, og kraftig som jeres prægtige vildren. –

Disse ord står stærkt prentet i min hukommelse og vil give mig styrke og inspiration i mit arbejde.

Efter Stuengs hjemrejse kom lappefoged *Peder Hagen* for som den sidste på marken at besigtige og godkende det af Stueng og mig udsete terræn. Hagen gik fuldt ind for Korkut-landet.

Foto: Jens Rosing

*Renavlerstationen ved Itivnera i Godthåbsfjorden.
I forgrunden et udsnit af tamrenflokken, som den tog sig ud i foråret.*

Tarmrensagen har været en hjertesag mellem Norge og Danmark og vil vedblive at være det. Det er mit varmeste ønske, at tamrenerne træder vej for samarbejde på flere felter mellem Norge og Danmark på Grønlands jord.

En semles skæbne.

Dagen efter at de sidste tamrener var sat i land, lejede John og jeg en motorbåd for at tilse flokken, der nu følte fast grund under klovene og nød naturens overdådigt dækkede bord. Fra en fjeldknold så vi dyrene, liggende udstrakt på det velduftende leje af dværgbirk og blodrød blåbærlyng; med fyldte vomme drøvtyggede de deres første lav på fremmed jord. Der åndede en dyb velvære over den takprydede skare.

Mod nord lå Storøen med snekappede tinder, og nordøsten for lå Umanak-øens massive hjerteklump og spærrede synet. Store isskodser i safirgrønt og blåt flød tavse på den dybblå fjord, hvis flade toppedes for en isnende nordenvind.

Da vi gik ned imod dyrene, rejste de sig langsomt og skød halerne i vejret, mens de strakte de »mørbankede« rygge, som for bedre at nedsvælge drøvklumperne i deres halse. Vejrende begyndte de at kredse for til slut at fare af sted mod vinden i strygende

fart. Johns hund, »Gutt«, peb af spænding i håb om en munter jagt. Vores formodning om at få tamme og medgørlige dyr at arbejde med fik her sit nådesstød. Flokken havde fuldstændig tabt tilliden til os. Vi kunne ikke komme den på nærmere hold end 200 meter, og selv vores små gråbukke skulle ikke nyde noget af at nappe os i trøjerne og tigge om mad; med strittende halestumper stak de af på rappen fod. Hund turde vi ikke bruge af frygt for, at nogle af dyrene skulle lide overlast under det vilde løb, en halsende hund altid skaber. Vi var nu klar over, at dyrene måtte have fred i nogle dage for rigtig at falde til ro.

Vi slog et sving mod øst for at tilse en hvid semle, der var lam i begge baghaser, og som måtte bæres i land under landsætningen. Staklen kunne kun rejse forbenene og slæbe sin bagkrop efter sig. Vi havde overvejet, hvorvidt vi skulle affive den, men da vi nærede et lønligt håb om, at dyret i løbet af et par dage kunne komme sig, lod vi den i fred.

Nu var kun skelettet tilbage. – Fra alle kanter var støjende horder af ravne kommet til rensdyrnæsset; man skulle tro, at hele Godthåb-distriktets ravnebestand havde sat hinanden stævne, hvor tamrenerne nu gik. Da det første dyr gik i land, svævede det første ravnepar over næsset, og derefter gik en uafbrudt strøm af udørknens sorte »gribbe« mod det lille punkt på landkortet. De havde tydeligt på fornemmelsen, at døden lurede over den sø-svækkede dyreflok.

Een dag gik, uden at der faldt en krumme af til ravnene, men så tabte bæsterne tålmodigheden og gik til angreb på den svækkede semle. Da vi dukkede op, helt bag på ravnene, var der overhovedet intet at se af rensdyret: det hele var en ormegård af de glubske fugle.

Da de blev os var, fløj de op under et infernalsk spektakel. Luften var sort af de mange vinger, der skabte et fløjtende sus. Af det stakkels dyr var kun blodstænkte knogler igen; alt, hvad hakkes kunne, var væk. Der var ikke så meget som en »negl«, kød eller skind tilbage. De sorte takker og blodige hår, godt broderet med stinkende kalk-skvat fra de sorte rumpers langspyt, omkransede de sørgelige rester. – Så havde det været bedre, om havet havde taget dyret.

Vi svor en blodig hævn over ravnene og gik ildeberørte ned til motorbåden for at sejle hjem efter vor første vogtergerning på nyt land.

Tunge dage.

Dagene, der nu fulgte, var ens. Vogtningen, hvis man i det hele taget kan kalde det sådan, blev en tung trædemølle og red os hver især som en styg mare.

Renerne var sky, og vejen ud til dem var lang. Vores optimisme sygnede hen, efter-

Lederen af Renavlerforsøget i Grønland, Jens Rosing, følger sin hjord på ski.

Foto: Jens Rosing

hånden som vi blev klar over, at renerne ikke agtede at følge den vej, der skulle føre dem ind på de store beitefjelde i sydvest.

Det lille næs, Angmagssiviup-nua (landsætningsstedet), skyder sig ud fra syd mod nord, kranset i vest af Sulugssugut-bugten, mod nord stryger Godthåb-fjorden det lidt i næsen, og i øst vaskes stranden af Pisigssarfik-fjorden. Næsset hæver sig svagt mod syd op til Sulugssugut-fjeldet (Rygfinnefjeldet), en gigantisk 870 m høj fjeldryg. Mod Pisigssarfik-fjorden står fjeldet lodret på de første 300 m fra toppen; derfra hældes det 40-45° ud i fjorden som en naturens losseplads af grus og vragskærver til stenrovser. Det var tanken at drive dyrene om solsiden af fjeldet, da vejen her ikke bød på nogen uovervindelig hindring for dem. En uge efter landsætningen gjorde vi det første forsøg herpå.

Et gærde, der var rejst tværs over halvøen, for at ingen dyr skulle stikke af, mens landsætningsarbejdet stod på, blev på et stykke revet ned, og meget modvillige lod renerne sig drive ud.

Derefter satte flokken imidlertid pludselig – uden mindste varsel – til fjelds og stoppede først op ved nordvæggen af Rygfinnefjeldet. De blev drevet ned, og med stor spænding nærmedes da udfaldsporten til de store beiter.

Men da vi begyndte at nærme os vandet for at drive dyrene henad en 200-300 meter

lang, hældende hylde, bevokset med græs og spredte buske, gik der panik i dem. De drønedes forbi os fægtende og hylende mænd, så jorden duvede under fødderne. Hundene halsede og forsøgte at holde flokken sammen, men den spredtes som en flok lettende ederfugle, og de jagende hunde gav blot renerne mere skub på, opover fjeldet.

Kun 200-300 meter fra det »åbne« land mislykkedes det første forsøg således. Uden at prøve igen gjorde vi ild op og kogte kaffe, hvorefter vi sejlede hjem, lykkelig uvidende om, hvad der ventede os af slid på næsset.

Omkring den 1. oktober stod vogterhytte 1, ved Pisigssarfikfjorden, klar til brug, og vi flyttede ind. Da der var rejst jordvold om den, var den lun og god at være i. Efteråret peb nu for alvor hen over landet, snart med piskende regn, snart med snesjap. Grå og brudfærdige skyer hang truende over vore hoveder, drivende for de skiftende vinde. Det var nu bedst at gå i hi for den, der kunne. Vi sagde lejemålet på motorbåden op og sadlede apostlenes heste.

Dag efter dag gik vi ud til renerne og vendte tilbage til hytten med uforrettet sag, undertiden efter flere døgn's ophold i efterårets klamme luft. Turen ud til næsset gik langs Pisigssarfikfjordens bred, en lille strækning på ca. 14 km i luftlinie. Vi kunne efterhånden vejen i søvne, og som dagene forkortedes blev vi mere og mere led ved den. Særlig stenrovserne, hvis kælderdybe sprækker flere gange havde langet en klo efter os og hundene, brændte en pinlig skræk i vore sind.

En dag styrtede Johns »Gutt« og min »Jente« samtidig ned imellem stenene i en rovse. Vi hørte kun deres ynkelige hyl og jamren dernede i jordens indre; vi kunne ikke foretage os noget som helst, da vi ikke kunne sno os rundt i de smalle labyrinter. Hundenes klynken sank dybere og dybere, men endelig dukkede de op 15-20 meter længere henne, uskadte til vores store glæde.

Selv var vi efterhånden så forslåede på skinnebenene, og frem og tilbage tog de sølle 14 km os 17 timer. Jorden, der var dækket af et humuslag – visse steder 10-15 tommer tykt – var blød som en dyne at vade i, og når man tager verjgudernes såre dårligt stemte sind med i betragtning, blev næsfærden et rent helvede.

For at gøre elendigheden endnu større begyndte vi at savne dyr. Intet spor gav os fingerpeg om, hvor de var blevet af.

En eftermiddag midt i oktober kom en fåreholder i motorbåd og fortalte, at en semle var blevet set i en fåreflok under Pisigssarfik-fjeldet på den anden side fjorden. Dyret var svømmet over den mere end 4 km brede fjord, og vi fattede nu mistanke om, at de savnede rener een for een skulle være svømmet over. Så vidt vi kunne se, manglede over 50 dyr.

En dag fik jeg chance til at komme over til Pisigssarfik. Jeg fandt kun spor af eet dyr og det var ikke at finde. Vi måtte herefter gå bort fra teorien om, at de øvrige savnede dyr skulle være svømmet over.

Da november begyndte, og sneen, der så længe havde ladet vente på sig, faldt, spændte vi skiene på fødderne for nu at glide ind i vinteren.

Vejen til næsset blev noget »forkortet«, nu da vi flød ovenpå. Der blev længere imellem modets opblussen, vinteren trykkede, som om den ville slukke vor livsgnist og energi. Hver dag var en kamp mod den knugende energiløshed.

En tidlig morgen, gik vi alle tre ud til næsset som så mange gange før. Dagskæret var blot en rødmen over fjeldene i øst. Overalt i fjorden lå et tommetykt lag nyis, der spærrede vejen for fiskerbådene. Atter drev vi rundt med dyrene, op og ned. Vi havde hylet os hæse, og hundene var så udmattede, at de bare krøb sammen ved vore fødder, når vi stoppede. Ikke færre end 11 gange havde vi tilsammen været oppe under Rygfinne-fjeldet for at hente flokken ned. Fra vest kom Balto udmattet, og John kom dinglende ned over fjeldsiden; selv stod jeg på en knold med »gamle bukken« (lokkedyret) i snor forslået efter en dragt prygl, »gamling« havde tildelt mig. Da dyreflokken for sidste gang stak af fra os, blev han så utålmodig, at han ved at rejse sig op på bagbenene slog mig med hele sin vægt mellem skulderbladene med sine skarpe klove. Jeg faldt forover med fuldstændig lufttømte lunger og hev efter vejret. Endnu inden jeg var kommet til mig selv igen, var han over mig med et voldsomt stød med sin ene tak og ramte mig i nyrehøjde, så det sved. Nu stod jeg der og svajede, mens en lam følelse listede ned i det højre ben.

Da John nåede mig, sank han sammen. »Gamle bukken« blev sluppet; vi kunne ikke mere. Vi havde da sprunget og hylet, så grænsen var nået for vor fysiske ydeevne, og det skal der noget til med fjeldtrænede ka'le.

Om natten foretrak Balto at blive ude på næsset; han orkede ikke mere. John og jeg begav os hjemover. Midt på stenrovserne slap mine kræfter op, ofte måtte jeg stå længe stille, uden at turde tage et skridt til. Om jeg havde tømt en flaske brændevin, ville jeg ikke have været mere usikker på benene.

Sent ud på natten nåede vi hytten og fyrede op. Endnu inden kaffevandet var kogt, sov vi ind, fuldt påklædte, drivende våde af sved og sneen, der smeltede ned i støvlerne.

Læserne henvises iøvrigt til tidligere artikler her i tidsskriftet, hvor Jens Fynbo har fortalt om forarbejdet og overførelsen af renerne fra Norge til Grønland.

Gør vi status op over antallet af dyr pr. 15. maj dette år, bliver resultatet følgende:

Bukke (fra Finmarken)	4-5 årige	stk. 17	
- (- året 1953)	2 årige	- 25	
- (- - 1954)	1 årige	- 99	141
Semler (- Finmarken)	4-5 årige	stk. 207	
- (- året 1953)	2 årige	- 33	
- (- året 1954)	1 årige	- 78	318
		ialt	459 dyr
Nyfødte kalve 1955		ca.	200 -
		ialt ca.	660 dyr